

Andrzej Witkowski

Zamość - Stare Miasto, AZP 88-88 lub 89-88

Informator Archeologiczny : badania 24, 122-123

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

głównie po wojnie, w związku z wydobywaniem z kopca ziemnego, kryjącego relikty murów, materiału i kruszywa na pobliską drogę.

Badania pozwoliły jednak zrekonstruować hipotetyczny rzut założenia. Był to budynek prostokątny o wymiarach 19 x 33 m oparty na narożach czterema ośmiobocznymi wieżami. Dom ukształtowany był dwutraktowo, w osiach skrajnych trzytraktowo, na dolnym poziomie posiadał 12 pomieszczeń i miał chyba dwie kondygnacje. Charakter obiektu i jego skala, niewiele odbiegająca od pałacu biskupiego w Kielcach, nie wymaga komentarza. Odkrycie można więc interpretować jako relikwyt wczesnobarokowego dworu-pałacu, którego fundację należy do rodziny Gawrońskich i odnosić do I połowy XVII w.

Materiały i dokumentacja znajdują się w zbiorach Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego w Kielcach.

Badania zostały zakończone.

Trzemeszno, woj. bydgoskie patrz późne średniowiecze

Tubądzin, gm. Wróblew woj. sieradzkie St. 1 AZP 69-43/14

Muzeum Okręgowe w Sieradzu

Badania prowadził mgr Marek Urbański siłami Muzeum Okręgowego w Sieradzu. Dwór nowożytny.

Badania wykopaliskowe o charakterze ratowniczym prowadzone były w ramach nadzoru nad pracami związanymi z izolacją ścian dworu. Na terenie dworu przeprowadzono niewielkie badania sondażowe w 1982 r. a w 1986 r. oznaczono go na arkuszu AZP.

Pierwsza wzmianka o Tubądzinie pochodzi z roku 1392, nast. z XV, XVI, XVII i dalej aż do XX w. Materiał wydobyty w 1990 r. można właśnie datować na przedział między XIV a XX w. (tylko jeden fragment brzośca naczyńa glinianego nosi cechy ceramiki wczesnośredniowiecznej).

Prace polegały na obkopaniu ścian części podpiwniczonej dworu rowem o szerokości 1,5 m i głębokości przekraczającej poziom stopy fundamentowej. Powstały w ten sposób wykop podzielony na 3 odcinki: 1 — S, 2 — E, 3 — N. Długość odcinka 1 — 7,6 m, odcinka 2 — 15,1 m, odcinka 3 — 12,1 m. W odcinku 1 lico muru było prawie w całości zasmotowane. Z lica na gł. ok. 120 cm od P. O wystawało kilka dużych kamieni. Fundament posadowiony na kamieniach polnych, tworzących ławę fundamentową. Z wydobytego materiału zabytkowego wyróżniają się fragmenty kafla piecowych, w tym naczyńowych oraz ułamki butelek szklanych. Narożnik południowo-wschodni był 20-30 cm głębiej wkopany od ściany południowej. Wykop przy ścianie wschodniej odsłonił resztki nieużywanego wejścia do piwnicy oraz szeroką ławę fundamentową w części północnej wykopu. Ławę zbudowano z dużych i małych kamieni polnych oraz z gruzu ceglanego. Cegły tej ściany, ułożone w układzie: warstwa wozówek, warstwa główek, różniły się nieco rozmiarami od odkrytego wejścia do piwnicy. Wśród wykopanych fragmentów ceramiki znajdował się jeden fr. brzośca naczyńa wczesnośredniowiecznego, fr. ceramiki z XVII i XVIII w., fr. kafla płytowych i jednego garnkowego. Całość odcinka 2 miała 15 m dł. Odcinek 3 o dł. 12 m znajdował się przy ścianie północnej dworu. Tu ława fundamentowa była widoczna tylko przy narożniku NE. Dalej odkryto nieokreśloną konstrukcję ceglaną, być może fragment wędzarni prawdopodobnie z XX w. oraz część fundamentu budowli skierowanego pod kątem prostym do północnej ściany dworu. Ten ostatni był płytko posadowiony, lecz zbudowany z cegły o wymiarach zbliżonych do cegły ze wschodniej ściany. Z zabytków ruchomych wyróżniało się kilkanaście fr. kafla piecowych, fragmenty garnków z XV-XVI i XVII-XVIII w., wyroby szklane z XVIII-XX w. i trudne do datowania przedmioty żelazne.

Ponieważ najbliższe otoczenie budynku dworskiego zostało już wcześniej przekopane podczas remontu, nie można było prowadzić obserwacji pierwotnych nawarstwień.

W związku z odkryciem licznych fragmentów nieznanymi ze źródeł wcześniejszych budowli, zachodzi pilna potrzeba przeprowadzenia prac wykopaliskowych w bezpośrednim sąsiedztwie dworu w Tubądzinie.

Tudorów, gm. Opatów woj. tarnobrzeskie St. 1 patrz późne średniowiecze

Wrocławek, Miasto i zamek patrz późne średniowiecze

Zamość — Stare Miasto
AZP 88-88 lub 89-88/—

PP Pracownia Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Oddział w Zamościu

Badania prowadził mgr Andrzej Witkowski. Finansował WKZ w Zamościu. Pierwszy sezon badań. Miasto.

Badania koncentrowały się na trzech obiektach Starego Miasta: kojce w parku, nadszańca K2 w zespole bastionu VII oraz Akademii. W przypadku dwóch pierwszych obiektów wykonano

nadzory archeologiczne nad przeprowadzonymi pracami ziemnymi, natomiast w trzecim przypadku (Akademia) rozpoczęto systematyczne badania archeologiczne.

I. Kojec w parku

Nadzory archeologiczne dotyczyły trzech wykopów, związanych z pracami remontowymi kojca. Zlokalizowano je przy południowej, wschodniej i północnej ścianie kojca. W wykopach odsłonięto lica kojca znajdujące się obecnie pod powierzchnią ziemi (w tym lico ściany wschodniej z otworem kanału), fragment muru Carnota, kanał biegnący wzdłuż ściany południowej (prawdopodobnie dalszy ciąg kanału odkrytego przed Bramą Lubelską Starą) oraz dwa fragmenty murów szyi rawelinu. Prace będą kontynuowane przy zachodniej ścianie kojca oraz w jego wnętrzu. Wszystkie odsłonięte relikty architektury można wiązać z modernizacją twierdzy, jaka miała miejsce w I połowie XIX wieku.

II. Nadszańiec K2 w zespole bastionu VII

Nadzór archeologiczny dotyczył wykopu kanalizacyjnego, zlokalizowanego w działobitni położonej na północ od przejazdu na plateau bastionu. Wykop (o głębokości ca. 3,00 m) zlokalizowano na osi W-E i sięgał on od wschodniej ściany nadszańca do zachodniej ściany działobitni. W wykopie zadokumentowano pierwotny poziom terenu (ca. 1 m poniżej współczesnego) oraz pierwotny poziom użytkowy nadszańca (ca. 0,30 m poniżej obecnego). Odsłonięto także fragment poterny, prawdopodobnie z ok. połowy XVII wieku. Autor wiąże ten obiekt z zabudowaniami zaznaczonymi w tym sektorze twierdzy na tzw. planie Jonsaca. Poternę wzniesiono z cegieł i przykryto odcinkowym sklepieniem kolebkowym (również ceglany). Nie osiągnięto poziomu dna poterny, pomimo doprowadzenia eksploracji do głębokości ca. 2,50 m poniżej strzałki sklepienia. Poterna została znacznie zniszczona zarówno w wyniku budowy nadszańca (1825-30), jak też podczas późniejszych prac w jego wnętrzu; niestety, dotychczas nie są one potwierdzone w historiografii i dlatego trudno jest podać ich wiarygodną interpretację.

III. Akademia

Badania archeologiczne Akademii stanowiły pierwszy etap prac zakrojonych na szerszą skalę. W roku bieżącym wykonano 5 wykopów o łącznej powierzchni ca. 60 m², zlokalizowanych w centrum dziedzińca (wykop I) oraz przy zachodnim skrzydle Akademii (wykop II-V). W wykopie I natrafiono m.in. na relikty dwóch poziomów w postaci bruków: ceglanych (starszy) oraz kamiennego (młodszy). Odsłonięto również fragment studni, znanej m.in. z planu Akademii z 1809 roku.

Znacznie ciekawsze rezultaty osiągnięto w wykopach II-V, zlokalizowanych przy skrzydle zachodnim. Natrafiono tam m.in. na fundamenty filarów arkad krużganków. Odsłonięto również relikty architektury dwóch budynków. Jeden z tych relikwów to ceglana skarpa (przy-
pora), wykorzystana wtórnie jako fundament filara arkady, najciekawszym jednak było odkrycie fragmentu traktu budynku, wchodzącego częściowo pod skrzydło zachodnie. Uchwycono dwa fragmenty murów zewnętrznych (N-S), mur działowy (W-E) rozdzielający trakty oraz mury działowe (N-S) wyznaczające poszczególne pomieszczenia. O tym, że mamy do czynienia z wnętrzem budynku świadczyły zarówno wewnętrzne tynki z pobiałą, zachowane na ww. murach oraz relikty posadzek ceglanych stwierdzono również występowanie drugiego traktu pomieszczeń, położonego na wschód od powyższego; będzie on przedmiotem badań w roku przyszłym. Jak można przypuszczać, natrafiono na pozostałości pierwotnego budynku Akademii (Hippeum?), funkcjonującego do końca lat 30-tych XVII wieku. Jest to, co prawda, hipoteza robocza, jednakże zdają się ją potwierdzać niektóre fakty, jak np. występowanie spalenizny w warstwach na poziomie ww. murów oraz natrafienie na skupisko osmalonego, pokruszonego tynku, występującego poza północną ścianą zewnętrzną. Być może są to ślady pożarów z 1627 lub 1633 roku. Na pełne rozstrzygnięcie i weryfikację tych hipotez należy jednak poczekać do zakończenia badań.